

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

1

Protocolul Adunării ASTRA (Cluj la 26/14 - 27/15 și 28/16 august 1867)

Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT

În ședința din prima zi, ținută la ora 10.00, membrii Asociației, prin consilierul Iacob Bologa, în absența, din pricină de boală, a lui Andrei b. de Șaguna, președinte și a vicepreședintelui Reverend D. Timotei Cipariu, care a reunit la București „toate ramurile marii familii române” au exprimat bucuria întâlnirii unui număr respectat de oaspeți, cu stălicută bucurie ce exprimă dulcea și frățeasca întâlnire cu frații de sânge, ce reprezintă „terenul atât de măreț, atât se sfânt, cum e terenul culturii naționale”¹. Dr. Ion Rațiu a propus încredințarea prezidiului adunării consilierului Iacob Bologa, aclamat cu „vive”-te, primește cu bucurie onoranta însărcinare.

Protopopul de Cluj, Panfilu, salută adunarea în numele românilor din Cluj. Ivindu-se lipsa unor notari, pentru consemnarea desfășurării adunării la propunerea prezidiului au fost desemnați: Michail Bohotei, vice-comite în Dăbâca, Andrei Frâncu, asesor la Solnoc Int. și Iustin Popfiu, profesor în Oradea-Mare. Adunarea a discutat prezentarea rapoartelor mai însemnate de la ultima ședință din 1866, cu primirea de noi membrii de către secretarul Ioan V. Rusu. La auzul numelor fraților de peste Carpați adunarea manifesta „destinsa bucurie electriza cu îndelungate: **să trăiască!**”². Printre oaspeții de seamă Protocolul reținea prezența la adunare a Comitelui Péchy, comisarul regesc pentru Transilvania, întâmpinat cu ovații.

O a șasea chestiune viza veniturile și bugetul Asociației prezentată de casierul căpitan Stejariu, care raporta și despre fondul destinat pentru eternizarea memoriei lui Andrei Mureșanu. Apoi, Nicolae Cristea a prezentat raportul despre starea *Bibliotecii Astra*, chestiune asupra căreia D. Măcelariu propunea alegerea unei comisii din Pipoși, Siandor, Oros, Oros, Molnar, Chifa. Secretarul Asociației Rusu, a dat citire scrisorii redactorului *Gazetei Transilvania*, Iacob Mureșanu pentru fondul de susținere a culturii prin oferta sa de 1.000 florini, cu condiția gestionării separate, pentru înființarea unei „**Academii române de drepturi**”³.

Extrem de interesantă este abordarea Asociației privitoare la ideile fundamentale ale economiei naționale (p. 6-9), precum și aceea cu privire la culegerea de documente istorice despre Transilvaniei, în viziunea comitelui Iosif Kemény, renumit în timpul său ca cel mai aprig cercetător al „istoriei patriei”, lăudat pentru spiritul său tolerant. La întrebarea cu privire la bogata sa colecție de documente cu privire la istoria Transilvaniei, acesta a mărturisit că strângea de peste 30 de ani astfel de documente, ordonate după o oarecare metodă științifică, și cu toate acestea a tras următoarea mare învățătură: „viața mea nu mi v-a fi de-ajuns pentru ca să complinesc lacunele istoriei dinainte, pentru că, cu cât se înmulțește colecția cu atât mă sperii de urmele documentelor care-mi lipsesc și tare mă tem că destinul meu v-a fi acela de compilator”⁴. Va să zică ce se aștepta atunci a scrie nu se putea, astfel că istoria Ungariei și a Transilvaniei se intersecta, funcție de cel care scria istoria și sau monografia, după limba în care era redactată și cronicile folosite ca izvoare, cu lacunele respective.

¹ *Transilvania*, anul I, nr. 1, 1 ianuarie 1868, Brașov, p. 1

² *Ibidem*, p. 3

³ *Ibidem*, p. 4

⁴ *Ibidem*, p. 9

Exagerările vor fi evidente. Mihail Kogălniceanu, de pildă, susținea că fără cronică lui Gheorghe Șincai nu se putea scrie istoria Transilvaniei. Exagerări au fost la București, Iași, Blaj dar și la Budapesta și Cluj, toate analizate și supuse sentinței lui Kemény. Unii exagerau în operele lor, deși istoria lui Rakoczi nu era scrisă ci peticită cu fragmente. Astfel că istoria popoarele român și ungar nu erau scrise după documente autentice trecute prin sita deasă a criticii care ar fi eliminat multe neînțelegeri triste care ar fi dispărut. Istoria, oferită copiilor la 10-12 ani, susțineau cei de la Astra, o duc până la bătrânețe. Ori, istoria trebuie actualizată cu noile descoperiri, pentru a îndepărta lacunele și a revărsa lumina binefăcătoare peste întunericul de secole. Așadar, știința evoluează iar noile specialități relevă noi adevăruri care trebuie adăugate istoriei. Lacunele erau considerate a fi foarte periculoase, dar rămânea mângâierea că viitorul le va rezolva. Probele documentare ale noilor colecții vor aduce clarificări în viitor, cu importanta contribuție a tinerei generații. Bazându-se pe acea *colecție de documente a lui Kemény*, intrată în proprietatea Muzeului din Cluj, ordonată alfabetic sub numele „*Valachi atât ex indice codices diplomatici, cât și ex indice supplexmentari codices diplomatici*”⁵, după cum spunea Ștefan Moldovan, documente redactate în limba latină aveau valoare de patrimoniu. Compendiul de istorie a Transilvaniei, cu distinctă privire la români, scris de Ioan Rusu, fost profesor la Blaj, protopop și secretar al Astrei era ca un izvor de referință. Clio, prin foaia *Amicul poporului*, ce apărea de 4 ori pe lună, la Budapesta, alături de *Familia*, aducea pe masa poporului și câte o poezioară, și bine făcea. *Familia* lui Iosif Vulcan, în al IV-lea an de apariție, de 4 ori pe lună, cu ilustrații pe hârtie fină, susținută material de publicul căreia i se adresa, avea în partea sa spirituală dominantă: frumosul, sublimul și folosul.

O privire fugitivă peste literatura română și lipsa unei istorii critice aducea în atenția junilor literați ideile de forță europene de răspândire a foilor literare și a ziarelor cu un pronunțat caracter național. Au apărut -, după încercări nereușite ale lui Racocea, la 1817, Carcalechi, la 1822 în Buda, C. Roseti, în Lipsia, Eliade, la 1827 în Moldova -, aproape deodată: *Albina română*, a lui Asachi și *Curierul român*, a lui Eliade, ziare ce deschideau o nouă eră publicisticii românești, cu pași gigantiști în toate provinciile. *Magazinul istoric* „vârșea multă lumină pentru istoria română politică, bisericească și literatură”⁶. Rol foarte important având *Gazeta Transilvaniei* a cărui fondator și redactor Barițiu era venerat dincolo de Carpați, unde *terorismul protectorat* nădușea orice aspirație spre crearea de școli politice și literare, tribune de conștiință națională. Numele lui Barițiu era venerat de tinerimea Milcovului deopotrivă ca la Târnave și Tisa. Organul luminării poporului prin Timotei Cipariu, era printre cea mai importantă foaie literară apărută în epocă.

Unele foi și gazete, abia prinse a fi cunoscute după nume că au și fost stopate din pricină economică, sau presiuni politice. Tezaurul de monumente istorice create de Papiu, *Ateneul român*, *Foaia societății Bucovina*, concureau cu autoritate cu altele similare străine. *România literară*, a lui Alecsandri, *Steaua Dunării* a lui Kogălniceanu, *Românul*, fondat la 1855 de C.A. Roseti, au luat mare autoritate în rândul opiniei publice. Toate au promovat știința, literatura și arta. Lor le revine meritul de a fi dezbrăcat literatura română de hieroglifele de limbă slavă, după cum se exprima Petru Maior⁷. Acestea reprezentau nobilele exemple pentru eliminarea literelor chirilice, și odată cu ele și dogmele învechite. Noii corifei erau bărbați respectabili, laureați ai istoriei: Bălcescu, Barițiu, Kogălniceanu, Papiu, Hașdeu care au adunat cu inteligență neobosită materiale de mare însemnătate pentru opera lor și istoria românilor. Eliade, Laurean și Aron Pumnul trebuie așezați pe cununa filologilor bărbați de seamă, oameni care au făcut precum Cipariu, sau ante-luptătorul pentru drepturile naționale Bărnuțiu, cât o corporație întregă academică. Lor li s-au alăturat un Andrei Mureșanu, Alecsandri, Văcărescu, bazați pe cronicile lui Ureche, și Gheorghe Șincai, au făcut ca *Răsunetul* lui Mureșanu, baladele lui Bolintineanu, sau drăgălașele doine a lui Alecsandri, să strălucească frumos în mintea românului, până când *Luceafărul* fu cântat de inegalabilul Eminescu.

Care român poate rămâne nemișcat la divinul răsunet: **Deșteaptă-te române?**, la apelul și strigătul de luptă a lui: Mircea, Ștefan, Corvin, Mihai? Ei ne-au creat și dat tradiție, precum și orizont pentru speranțe. Panteonul marilor bărbați trebuie cunoscut și prezentat lumii contemporane, dimpreună cu sacrificiile atâtor generații ce nu au pregetat a-și apăra: râul, ramul. Suntem convinși că

⁵ *Ibidem*, p. 11

⁶ *Ibidem*, p. 82

⁷ *Ibidem*, p. 83. Aproape în același timp Eliade cu al său *Curier de ambele sexe* (1844 cu litere latine) și Cipariu prin cărțile sale: *Orologiul* (1835), *Ermetica Sfintei scripturi* și *Introducere în Testamentul vechi și nou* (1841-1842), și prin *Organul luminii* (1847) au însemnat începutul ortografiei române.

Avram Iancu -150

Nr. 8 (24)/ AUGUST 2022

Cetatea Cavalerilor

figura oricărui aduce și revarsă lumina științei și conștiinței. Cu tristețe constatăm însă că tânăra generație nu cunoaște nici adevărurile recente din viața părinților și bunicilor, necum istoria încărcată de fapte ale străbunilor noștri daci. În vremurile de demult istoria se făcea muncind și apărând. Așa ei nu s-au rătăcit căci au fost legați prin rădăcini de glia pe care au trudit și moșii și strămoșii, stropită cu sudoare gliei rodind și împodobind pământul moștenit cu sau fără acte.

Cei dintâi dascăli: mama și tata au datoria să descopere și să transmită sfânta poruncă: de apărare a drepturilor și libertăților dobândite, să îndemne spre progres, în armonie, și bună vecinătate, în pace. Și pentru a releva aceste adevăruri să se bizuie pe Sfânta Scriptură și pe cartea de căpătâi a nației: istoria. Pentru publicul larg, ori pentru omul de rând, istoria reprezintă panteonul familie, căci fără excepție din fiecare casă este lipsă un nume ce compune lista de eroi ce se odihnesc la adăpostul Crucilor. Bravura lor, neconsemnată nicăieri, nu trebuie să compună abisul uitării, căci odată cu ei au pierit și se risipesc exemplare fapte de dăruire, înțelegere, altruism și bărbăție.

3

Eroii, știuți și necunoscuți, au făcut Gloria Neamului Românesc. Cu ei ne lăudăm în lume. Civilizația și Cultura trecută, creată de ei, reprezintă fundamente viitoare ale integrării noastre în contemporaneitate. Ele sunt elemente de virtute care asigură eterna dăinuire. Morala creștină și cetățenească al binelui propriu, prin extensie spre binele Patriei, este calea spre păstrarea Unității românilor. Geniul propriu al neamului, identificat prin ADN-ul românesc, relevă potențialul propriu de creație. Ca o simplă reprivire, spre generațiile din urmă, desprindem memorabila perfecțiune a frumuseții obiectelor dospite cu sudoare și sânge spre folosință și desfătare viitoare. Cu bunăvoință să privim cum, de la Hipocrate încoace, mii de generații au trudit, pentru sănătatea trupească și a minții, pentru noi creații de geniu, față de a căror binefacere ne îndreptăm cu recunoștință. Iată de ce generației de azi nu i se cere să facă minuni, ci fiecăruia i se pretinde să facă ceea ce poate, ca o sentință plină de înțelepciune. Cel ce a sădit un pom, a săpat o fântână, a zidit o casă se alătură omenirii cu un merit, asemenea strămoșilor. Rămâne deci, un semna sacru, ca bărbății aleși ai neamului să se remarce prin virtute, onoare și omenie, după propria putere pentru prosperitatea urmașilor.

Ajută-te și te va ajuta și Dumnezeu⁸ era deviza sub care Astra strângea fonduri donate, de pildă 80 de galbei dați de procurorul general Alexandru Papiu Ilarian, G. Crețianu și Alexandru Lupașcu de la Curtea de Casație București. Se consemnase și donația de 24 florini și 80 de coroane oferite de comuna Criștior, comitatul Bihor, în contul pășunatului oilor pe hotarul acelei comune de către moșii din Alba, sau o sumă de 100 florini pe care negustorul Nicolae Jinga, din Oradea Mare, o avea la George Ratz, și care o donase Asociației ASTRA.

⁸ Idem, nr. 6, 1 martie 1868, Brașov, p. 107